

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสถานการณ์ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่สำคัญของโลก (Global Problem) ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการเพิ่มของประชากรนั้นเติบโตอย่างทบต้น (Exponential Growth) เป็นการเพิ่มอัตราทวีคูณ (มีโกว์ เอช ดอนเนลลา, 2515) จากการคำนวณเทียบสถิติพบว่าทุกกระยะ 25 ปี ประชากรจะเพิ่มเป็น 2 เท่า นั้นหมายความว่า ในระยะเวลา 25 ปีจากนี้ไป ประชากรของโลกจะเพิ่มขึ้นจาก 3,800 ล้านคน เป็น 7,000-8,000 ล้านคน เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ย่อมมีความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ประกอบกับการนำเอาความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดประโยชน์กับตัวเองมากที่สุด จึงเป็นเหตุให้สภาพแวดล้อมขาดความสมดุล จนถึงขั้นวิกฤตในหลายท้องที่ของโลก ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านมลพิษ ปัญหาการขาดแคลนและเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ ป่าไม้ สัตว์ ดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุ ตลอดจนพลังงานต่าง ๆ ปัญหาการตั้งถิ่นฐานและชุมชนของมนุษย์ทำให้เกิดความแออัดยัดเยียด อันเป็นผลกระทบโดยตรงต่อปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2530)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (2533) ได้ทรงตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกเป็นอย่างยิ่ง ดังกระแสพระราชดำรัสซึ่งขอัญเชิญมาดังนี้

"เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็ไปคิดหรือไปได้ข้อมูลมา ซึ่งเขาก็มีความเดือดร้อนทั่วโลก คือว่าความเดือดร้อนนี้ทุกคนจะต้องประสบ แต่ไม่ใช่ทุกคนจะไม่รู้ แล้วคนที่รู้อย่างนั้นก็ไว้อวย ทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นมาก ปัญหาที่ได้นึกมาที่อื่นแล้ว เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของโลก ซึ่งกำลังวุ่นวายกันมาก ทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อย ทั้งผู้ที่อยู่ในทวีปยุโรป อเมริกา เอเชีย ทั้งหลายทั้งหมดก็นึกกันว่า เป็นปัญหาซึ่งเรียกว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะทำให้โลกนี้เปลี่ยนแปลงไป"

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาระดับโลกที่ทุกประเทศได้รับผลกระทบ โดยมีความรุนแรงของปัญหาคามระดับการพัฒนาของแต่ละประเทศ ดังนั้นทุกประเทศ ทุกรัฐบาล และทุกคนที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีความตระหนัก รับผิดชอบ ร่วมกันแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดยรับความ คึงที่องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กับองค์การสิ่งแวดล้อมโลก (UNEP) ได้ร่วมมือกันรณรงค์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยกำหนดให้ ปี ค.ศ. 1990-2000 เป็นปี "World Decade For Environmental Education" (UNESCO, 1990) สำหรับประเทศไทยก็มีความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างยิ่ง เพราะกำลังประสบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น จนถึงขั้นวิกฤต ส่งผลให้เกิดภัยพิบัติในบางภูมิภาคของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมานับได้ว่าภาคใต้เป็นแหล่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เช่น ป่าไม้ ที่ดิน แร่ธาตุ และการประมง ที่มีความสมบูรณ์กว่าทุกภาค (ศูนย์ประสานงานป้องกันอุบัติเหตุแห่งชาติ, 2534) จึงส่งผลให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในภาคใต้มีความเป็นอยู่ดี และมีรายได้สูงกว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในภาคอื่น แต่สถานการณ์ในปัจจุบันนี้ภาคใต้กำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง (ณรงค์ ๗ เชียงใหม่, 2534) อันเนื่องมาจากการพัฒนาที่ผ่านมา ได้ระดมใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ ทรัพยากรชายฝั่ง ทะเล ทรัพยากรธรณี ในอัตราที่สูงมาก และเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ยังผลทำให้เกิดความ ร้อนหรือ และความเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว (สันศักดิ์ สมชีวิต, 2534) ดังที่ พณฯ นายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย (2534) ได้กล่าวไว้ว่า ความสมบูรณ์ของป่าไม้ในภาคใต้ได้เปลี่ยนแปลง จากการศึกษากาพถ่ายดาวเทียม เมื่อปี พ.ศ. 2504 พบว่า พื้นที่ป่าไม้ในภาคใต้มีอยู่ 15.82 ล้านไร่ หรือร้อยละ 41.89 ของพื้นที่ภาคใต้ แต่ปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2528 พื้นที่ป่าไม้มีเพียง 9.68 ล้านไร่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2533 มีเหลือเพียง 996,367 ล้านไร่ ซึ่งลดลงเป็นอัตราส่วนที่มาก และที่สำคัญที่สุด สภาพธรรมชาติในภาคใต้ได้แปรปรวนไปมากมาจนถึงขนาดที่เรียกว่าภัยพิบัติธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ได้แก่ ปัญหาน้ำท่วม ดินถล่ม วาตภัย (ศุภวิทย์ เปี่ยมพงษ์สานต์, 2534) เป็นผลให้ประชาชนใน 14 จังหวัดภาคใต้ ประสบกับความเดือดร้อน ทำให้สูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังทำให้วิถีการดำเนินชีวิตต้องเปลี่ยนไป ทั้งนี้เป็นผลมาจากการขาดแผน การจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ต่อเนื่องและจริงจัง

ดังนั้น รัฐบาลจึงได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้ ได้มีการปรับปรุงกลไกพัฒนาและบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการยึดหลักการผู้สร้างปัญหามลพิษจะต้องเป็นผู้รับภาระในการบำบัดกำจัดมลพิษ และปรับปรุง

องค์การ กฎหมาย และการบริหารจัดการ (มคิชนรายวัน, 2534) ตลอดจนได้จัดทำ "นโยบาย และกรอบพัฒนาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ" เพื่อเป็นการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ให้เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ถูกต้องและเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเน้นให้ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมดำเนินไปอย่างไม่ขัดแย้ง แต่สนับสนุนซึ่งกัน และกัน และบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง นอกจากนี้นโยบายของรัฐบาลที่นายกรัฐมนตรีแถลงในรัฐสภาเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2535 นี้ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังกำหนดให้ดำเนินการปลูกฝังให้เด็ก เยาวชน และประชาชนตระหนักในความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

ในปัจจุบันความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ ได้ปรากฏให้เห็นชัดเจน ซึ่งภาวะ การณ์เช่นนี้ การแก้ไขปัญหาก็เกิดขึ้นในแต่ละจุดนั้นย่อมไม่เป็นที่ถูกต้อง เพราะในไม่ช้าปัญหา เหล่านี้ก็จะเกิดขึ้นอีก จากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ส่วนใหญ่เกิด จากค่านิยมของมนุษย์ (เซ็นใจ เลาหวนิช, 2520) ฉะนั้นการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุด อย่างหนึ่งคือ การแก้พฤติกรรมของคน (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2530) โดยหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของคนให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีสืบไป

จากแนวความคิดเชิงทฤษฎี ตลอดจนผลงานวิจัย นักจิตวิทยาได้ยอมรับกันว่าค่านิยมทำ หน้าที่เป็นมาตรการควบคุมและกำหนดเป้าหมายแนวทางของพฤติกรรมและเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มี อิทธิพลต่อการปฏิบัติตัวของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมทางสังคม วัฒนธรรม หรือค่านิยมทางสิ่งแวดล้อม ย่อมจะมีผลต่อพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของบุคคล การแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมดังกล่าวมี หลายมาตรการด้วยกัน เช่น การให้ความรู้ การศึกษา การวิจัย การใช้กฎหมาย และการสร้าง ค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน (สุนทรีย์ โคมิน และสนิท สมัยการ, 2522) แต่มาตรการที่จะ แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญอย่างหนึ่งได้แก่ การสร้างค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ ถูกต้องให้แก่เด็กและเยาวชน เพราะการปลูกฝังค่านิยมตั้งแต่เยาว์วัยนั้นจะฝังแน่นอยู่นาน หากที่ จะเปลี่ยนแปลงในภายหลัง การปลูกฝังค่านิยมมีอิทธิพลต่อเด็กเล็กในระดับอนุบาลและประถมศึกษา (สถิตย์ นิยมญาติ, 2520) ซึ่งครูก็จะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ (ประภาณี สุวรรณ, 2529) เพราะครูมีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ครูยังเป็นผู้ นำ เป็นแบบอย่างที่ดีงามที่ทุกคนจะปฏิบัติตามได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, 2524) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูที่สอนในกลุ่มวิชาสุขศึกษานานาชาติ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์

และกลุ่มวิชาสังคมศึกษา มีบทบาทและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษามากที่สุด เพราะหลักสูตรมัธยมศึกษาได้กำหนดเนื้อหาสิ่งแวดล้อมมากกว่ากลุ่มวิชาอื่น ๆ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2533)

สำหรับครูที่สอนในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา-พละนามัย จะสามารถช่วยพัฒนาสร้างเสริมนิสัย และปลูกฝังค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้มาก อันเนื่องมาจากบทบาทหน้าที่ที่จะต้องช่วยสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ และปลูกฝังค่านิยมให้แก่ นักเรียน เพื่อจะแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม ได้แก่ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางพื้นดิน มลพิษทางอากาศ และมลพิษทางเสียง ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ (กองส่งเสริมศึกษา กระทรวงสาธารณสุข, 2533) ดังนั้นจึงส่งผลให้ครูสังคมศึกษา-พละนามัย ได้มีบทบาทและมีส่วนเกี่ยวข้องในการปลูกฝังค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย

ในฐานะที่ผู้วิจัยมีส่วนรับผิดชอบในการพัฒนาครู และมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการอบรมนิเทศและติดตามผลการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดภาคใต้ และจากการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนการศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ ปรากฏว่ายังไม่มีผู้ทำวิจัยในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้กำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เกิดมลพิษและภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างรุนแรง อันเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ที่ขาดความรับผิดชอบต่อ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้ โดยมีความคิดว่า ครูน่าจะเป็นผู้ที่มีความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในด้านดี และสามารถถ่ายทอด ชี้แนะ ปลูกฝังทัศนคติที่ดี ค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่นักเรียนและประชาชน ตลอดจนสามารถเป็นผู้นำชุมชนในการโน้มน้าวให้นักเรียน ประชาชนเกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ซึ่งในช่วงทศวรรษการร่วมมือรณรงค์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษานี้จึงน่าจะได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดภาคใต้ขึ้น โดยมีความคาดหวังว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะนำมาเป็นแนวทางในการจัดอบรม การพัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา และนำผลวิจัยไปปรับปรุงกระบวนการพัฒนาและปลูกฝังค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของครู ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาล ที่จะอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของจังหวัดภาคใต้ของประเทศและของโลกสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของครู 3 กลุ่มวิชา คือ กลุ่มวิชาสุขศึกษา-พลานามัย กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ และกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา 14 จังหวัดภาคใต้
2. เพื่อเปรียบเทียบค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา 14 จังหวัดภาคใต้ โดยจำแนกตามตัวแปร เพศ และกลุ่มวิชาที่สอน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูที่สอนในกลุ่มวิชาสุขศึกษา-พลานามัย กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ และกลุ่มวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 14 จังหวัดภาคใต้
2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ
  - 2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่
    - 2.1.1 เพศ
    - 2.1.2 กลุ่มวิชาที่สอน
  - 2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. การศึกษาค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา 14 จังหวัดภาคใต้ ผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ตามกรอบเนื้อหา ดังนี้
  - 3.1 การอนุรักษ์ป่าไม้
  - 3.2 การอนุรักษ์สัตว์ป่า
  - 3.3 การอนุรักษ์ดิน
  - 3.4 การอนุรักษ์น้ำ
  - 3.5 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติฝั่งทะเล
  - 3.6 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

4. การเปรียบเทียบค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของครูที่ศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัย ศึกษาเฉพาะตัวแปรเพศ กับกลุ่มวิชาที่สอน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ครูตอบแบบสอบถามด้วยความเต็มใจ และจริงใจ
2. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจเพียงพอที่จะวิเคราะห์ และตอบแบบสอบถามตามความเข้าใจ และความคิดเห็นของตนอย่างจริงใจ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ค่านิยมทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสำนึก ความรู้สึก การให้คุณค่าหรือ ความต้องการที่จะส่งเสริมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ สัตว์ป่า ดิน น้ำ ทรัพยากรชายฝั่งทะเล และทรัพยากรธรรมชาติ ว่าสิ่งใดมีค่า เป็นที่ต้องการสำหรับครู ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับตนเอง มากน้อยเพียงใด โดยวัดจากแบบประเมินค่านิยมทางสิ่งแวดล้อม แบบมาตราส่วนประเมินค่า 4 ระดับ
2. สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ ชายหาด แร่ธาตุ ฯลฯ สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติทางชีวภาพ ได้แก่ สัตว์ป่า ป่าไม้ ป่าชายเลน และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่อยู่อาศัยรอบตัวเรา สำหรับการวิจัยครั้งนี้หมายถึง สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่มีปัญหาในภาคใต้ คือ ป่าไม้ สัตว์ป่า ดิน น้ำ ทรัพยากรชายฝั่งทะเล และทรัพยากรธรรมชาติ
3. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด ประหยัด มีค่ามากที่สุด และนานที่สุด รวมทั้งการป้องกัน และดำรงรักษาสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ในสภาพสมดุลย์ และกำจัดสิ่งเป็นพิษมิให้เกิดขึ้น
4. ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่ทำให้สิ่งแวดล้อมได้รับความเสียหาย เป็นอันตราย ซึ่งได้แก่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ ถูกทำลาย และปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อม
5. ครู หมายถึง ครูที่สอนในกลุ่มวิชาสุขศึกษา-พลานามัย กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ และกลุ่มวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

จังหวัดภาคใต้

6. จังหวัดภาคใต้ หมายถึง จังหวัดที่อยู่ภาคใต้ 14 จังหวัด อันประกอบด้วย
จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช ชุมพร สุราษฎร์ธานี
ภูเก็ต ตรัง กระบี่ พังงา และระนอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย